

Брошура за зелени политички иницијативи

Co-funded by
the European Union

Резиме на проектот

Соочени со еколошки предизвици како што се глобалното затоплување, загадувањето, прекумерната урбанизација, уништувањето на шумите и загубата на биодиверзитетот, кои сè повеќе го загрозуваат животот на нашата планета, потребата за подигање на свеста кај луѓето за еколошките прашања станува итна и неопходна.

Во таков контекст, **образованието за возрасни** има клучна улога во подготовката на граѓаните за идниот начин на живеење и во поттикнувањето на нивната индивидуална одговорност за заштита на заедниците во кои живеат, како одговор на глобалните еколошки и други предизвици.

Еколошкото образование и подигањето на свеста кај возрасните овозможуваат донесување информирани одлуки за одржливо секојдневно живеење, како и зголемување на капацитетот на заедниците за прилагодување кон промени и **градење еколошки одговорни граѓани**.

Како што се зголемува влијанието на човекот врз животната средина, се зголемува потребата за обединети и локални напори за адресирање на предизвиците.

Сепак, сè уште не се сфаќа доволно сериозно дека човечкото здравје зависи од заштитата на природата и биодиверзитетот на планетата. Заштитата на животната средина често се смета за споредна цел во однос на економскиот развој.

Еразмус+ проектот **„ГЕА – Создавање генерација еколошки свесни возрасни“** има за цел да ги поттикне луѓето на вистинска промена во однесувањето и постапките, започнувајќи од нивното секојдневие.

За таа цел, партнерите во ГЕА проектот развија и спроведоа сет од едукативни ресурси наменети за едукаторите на возрасни и за возрасните (особено лицата со неповолна социо-економска или образовна позадина). Крајната цел е подигнување на еколошката свест кај возрасните кои не се дел од формалното образование, при што се нагласува и значењето на социјалната и дигиталната инклузија во секторот.

Проектот има за цел **да им помогне на луѓето** подобро да го разберат влијанието на еколошките предизвици преку зголемување на **„еколошката писменост“ на возрасните**. ГЕА ја промовира едукацијата за промена, го поттикнува активното и критичко граѓанство и застапувањето за одржлив развој, следејќи ги следните конкретни цели:

- Зголемување на можностите за возрасните да се вклучат во активности на заедниците за заштита на животната средина;
- Развивање на отворена е-обука за едукатори на возрасни која ќе им овозможи да го поддржат вклучувањето на возрасните во заштитата на животната средина;
- Креирање на сет ресурси за зголемување на еколошката свест кај возрасните;
- Поттикнување на заедничко донесување одлуки и ко-креирање на иницијативи за еко-акции и политики за животна средина;
- Обезбедување отворен пристап до резултатите од ГЕА проектот за возрасните, едукаторите, граѓанските организации и креаторите на политики.

Содржина

Информации за брошурата	2
Координатор на проектот	2
Историја на верзии	2
Резиме на проектот	4
Содржина	5
Предговор	6
Избрани сегменти на политики	7
Заштеда на вода	7
Заштеда на енергија	9
Паметно купување и храна	11
Управување со отпад, рециклирање и повторна употреба	12
Активен транспорт и мобилност	15
Намалување на нашиот (дигитален) јаглороден отпечаток	17
Научиени лекции	19
Резултати од консултациите со креаторите на политики	20
Поддршка и видливост	20
Проблеми и отпор	21
Влијание и потреби	22
Резултати од консултациите со локалните еколошки комитети	23
Политичка свест	24
Проблеми и отпор	24
Вклученост на локалната заедница во процесот на донесување одлуки	25
Можност за репликација на политиките	26
Препораки за ко-дизајнирање на политики	27

Предговор

Партнерите во ГЕА проектот ја изработија оваа брошура со цел да им помогнат на возрасните граѓани да го зголемат своето знаење за можностите за активно учество во процесите на донесување политики и одлуки. Брошурата ќе поттикне заеднички процес на донесување одлуки и ко-дизајн на еколошки политики на општинско, национално и ЕУ ниво.

За таа цел, партнерите на GEA спроведоа анализа на постојните локални мерки и политики и идентификуваа серија релевантни политики во земјите вклучени во проектот.

Истражувањето и анализата на овие политики ќе им овозможи на идните корисници на брошурата да разберат:

- **Кои постојни политики во шесте држави имаат за цел заштита на животната средина?**
- **Кои се нивните главни цели?**
- **Како се развиени?**
- **Која е нивната целна група?**
- **Кои се позитивните ефекти?**

Овие политики се категоризирани според 6 макро-области и се однесуваат на следните сектори:

- **Заштеда на вода**
- **Заштеда на енергија**
- **Паметно купување и храна**
- **Управување со отпад, рециклирање и повторна употреба**
- **Активен транспорт и мобилност**
- **Намалување на нашиот (дигитален) јаглероден отпечаток**

Разбирањето на овие политики им овозможува на корисниците на брошурата да развијат сопствени идеи и предлози за поактивно учество во идни иницијативи. Истовремено, вклучувањето на различни засегнати страни помага подобро да се согледа како делуваат оние што директно учествуваат во формулирањето и спроведувањето на ваквите политики. Овој процес е суштински дел од развојот на брошурата, бидејќи обезбедува поширока слика и ги вклучува перспективите и мислењата на оние кои се одговорни за нејзината успешна примена.

Брошурата претставува иницијатива заснована на ко-дизајн — пристап кој поттикнува активно граѓанско учество и заедничко создавање на решенија. Вклучувањето на граѓаните преку работни групи за анализа на политиките, пак, претставува иновативен пристап кој овозможува простор за влијание на јавноста врз конечниот резултат.

Во секоја земја беа организирани по две работни групи, секоја составена од најмалку пет претставници на локалните заедници. Во групите учествуваа возрасни лица од ранливи категории, родители, постари лица, едукатори на возрасни и претставници на граѓански организации што спроведуваат еколошко образование.

Овие групи дискутираа за мерките и политиките идентификувани од партнерските организации и понудија граѓански мислења на креаторите на политики со перспективата на граѓаните. На тој начин, процесот овозможи подлабоко разбирање на реалните потреби и предизвици на локалните заедници, придонесувајќи за покохерентни и поодржливи политики.

Комбинацијата на засегнати страни и политичари ѝ дава на брошурата уникатна вредност и истовремено го зајакнува нејзиниот едукативен ефект. Резултатите од истражувањето и препораките содржани во брошурата ќе ја зајакнат борбата против загадувањето на животната средина и ќе ги мотивираат граѓаните активно да се вклучат во нејзината заштита.

Избрани сегменти на политики

Следното поглавје нуди увид во различни сегменти на политики идентификувани во земјите-партнери за време на истражувањето спроведено во рамките на проектот ГЕА. Понудените политики се одбрани врз основа на јасно дефинирани критериуми, како што се нивната иновативност, општествено и еколошко влијание, можноста за примена во други средини, како и степенот на вклученост на граѓаните и граѓанските организации во процесите на консултација и спроведување.

Ова поглавје има за цел да му помогне на читателот подобро да го разбере начинот на кој на локално ниво се обликуваат политиките и мерките за заштита на животната средина, како и нивните главни цели и приоритети. Дополнително, ќе бидат прикажани целните групи кон кои се насочени овие политики, како и видливото влијание што го имаат врз локалните заедници.

За полесна употреба и поголема прегледност, политиките се систематизирани според макро-областите утврдени во рамките на проектот. Целосниот список на идентификувани политики е достапен на веб-страницата на ГЕА проектот (www.geaeducation.eu).

Заштеда на вода

Општи прописи за ограничување на експлоатацијата на површински води во време на низок водостой.

Како одговор на суша и намалување на протокот, Подрачниот водостопански орган во Германија, издава временски ограничена општа наредба (Allgemeinverfügung) која го ограничава или забранува земањето вода од реки, потоци и езера. Во 2025 година, наредбата важеше од почетокот на јули до крајот на септември.

Главните елементи вклучуваа:

- Забрана за експлоатација на вода за јавна употреба, особено за полевање или наводнување. Исклучок се дозволува за рачно црепење вода со кофи.
- Ограничувања при намалени количини вода (на пример, -50%) и во конкретни временски рамки (од 18:00 до 08:00 часот).

- Суспензија на други дозволени форми на експлоатација на водите за времетраењето на наредбата.
- Казни за прекршување на одредите, согласно Законот за водни ресурси на Германија и сл.

Слична наредба беше издадена во 2023 година и изменета кон крајот на август 2023 година. Правна основа за овие прописи се Законот за водни ресурси на Германија (WHG) и Законот за вода на Баден-Виртемберг (WG).

Цел и целни групи

Политиката е насочена кон јавноста, како и кон земјоделството и градинарството, со цел спречување на расипување на вода. Истовремено, таа ја штити водната екосистема на тековни и стоечки води (риби и без'рбетници), кои имаат корист од заштитени преостанати протоци и намален термички/оксигенски стрес за време на периоди со низок проток. Главните цели на политиката се да ги заштити еколошките функции на површинските води за време на ниски протоци (преостанат проток, кислороден баланс, биодиверзитет). Дополнително, целта е прилагодување на климатските промени преку привремено управување со конкурирачките употреби во периоди на суша. Политиката исто така овозможува управување со ризиците на ниво на општина преку непосредно извршлива правна мерка (општа наредба).

Влијание и постигнувања

Иницијативата успеа да обезбеди краткорочно олеснување за водните тела (помалку земање вода → постабилни преостанати протоци; помал ризик од масовна смрт на риби). Повеќе сигурност при планирањето беше обезбедена за земјоделството преку јасни временски прозорци и фактори на намалување. Истовремено, беа воведени потребните ограничувања за приватните и комерцијалните корисници колку што трае сушата.

Пристапот е лесно применлив во други региони или области со сезонски проблеми со низок проток, користејќи ја истата правна основа и слични прагови/времепериоди. Клучни фактори за успехот вклучуваат стабилни праг-тестови, тесна координација со земјоделството, јасна јавна комуникација (веб, општински известувања) и едукација за практики за заштеда на вода и алтернативи.

Отпорно Скопје: Проширување за одржливост, иновации и климатски промени

Документот ја презентира Акциониот план за зелени градови (GCAP) за Скопје, Северна Македонија, кој ја опишува сеопфатната модернизација на системот за собирање и обработка на отпад за периодот 2023–2035. Покрај управувањето со отпадот, GCAP идентификува и ги адресира клучните еколошки приоритети, како што се подобрување на енергетската ефикасност во јавните згради, зајакнување на урбаниот транспорт, управување со водоводни и канализациони системи и намалување на локалното загадување. Главната цел е да се зголеми енергетската и ресурсната ефикасност, додека се поддржува прилагодувањето кон климатските промени. Планот е развиен со силна поддршка од градоначалникот и администрацијата на градот, како дел од учеството на Скопје во програмата „Green Cities“ на ЕБРД.

Цел и целни групи

GCAP ги идентификува широки целни групи и крајни корисници. Со оглед на секторскиот пристап на планот кон урбана одржливост, имплементацијата на GCAP е насочена кон: градските власти, јавните услуги и комуналните претпријатија, како и кон жителите. Главните цели се подобрување на квалитетот на воздухот, намалување на загадувањето, зголемување на енергетската и ресурсната ефикасност и зајакнување на отпорноста на климатските промени. Планот се фокусира на клучни сектори како урбан транспорт, управување со отпад, водовод и канализација и потрошувачка на енергија во јавните згради.

Влијание и постигнувања

Клучните ефекти вклучуваат проектирано намалување на нивото на PM10 и PM2.5 за 30–50% преку почист транспорт, енергетски ефикасни згради и подобрени системи за отпад. Планираната инвестиција од 25 милиони евра во инфраструктурата за отпад значително ќе ја намали зависноста од депонии и илегално фрлање отпад. GCAP исто така го подобрува отпорноста на поплави и климатското прилагодување за повеќе од 500.000 жители, особено ранливите групи, истовремено отворајќи можности за зелени работни места и инвестиции. Акциониот план за зелени градови за Скопје може да се прошири преку регионална репликација, интеграција во националните политики и меѓуопштинска соработка. Неговата структурирана примена и мерливи резултати го прават модел за други градови да развијат слични планови. Националните министерства исто така можат да ги користат увидите од GCAP за формирање стратегии за зелени градови на национално ниво.

Заштеда на енергија

Групни набавки на зелена електрична енергија и Општина за иднината

Провинцијата Западен Фландрија поддржува групни набавки на зелена електрична енергија (активно веќе 13 години) и ги води локалните власти во иницијативата „Општина за иднината“ (заеднички транспорт, намалување на отпад од храна, озеленување). Исто така, се зајакнуваат регионалните пејзажи и се спроведуваат комуникациски кампањи за соларни панели.

Цел и целни групи

Клучните цели на политиката се одржливо производство и потрошувачка на енергија во регионот, како и зајакнување на озеленувањето и управувањето со вода. Покрај тоа, политиката има за цел да ги поддржи локалните власти во прилагодувањето кон климатските промени и да ги охрабри граѓаните да го променат своето однесување. Главни целни групи се локалните власти, земјоделците и семејствата, за да се постигнат пониски трошоци за енергија. Школите се исто така дел од планот за воведување мерки за климатско прилагодување.

Влијание и постигнувања

Политиката помогна 75.000 семејства да преминат на зелена електрична енергија преку групни набавки. Создадени се озеленети игралишта и климатски прилагодени зони за промовирање одржлив начин на живеење. Дополнително, беа инсталирани дополнителни соларни панели над просечниот долгогодишен просек преку нова кампања. Иницијативата може да се примени и во други региони, особено групните набавки и кампањите. Евалуациите на политиката следат циклус планирај-спроведувај-проверувај-делувај, со што се овозможува континуирано подобрување.

Операција и периодичен длабински безбедносен преглед на Басен за задржување поплави - Бретеинауерско езеро (Breitenauer See)

Бретеинауерско езеро е вештачки басен за задржување на поплави на реката Сулм (Sulm) и дел од регионален систем на структури за задржување на вода. Неговата изградба беше политички иницирана по серија на сериозни поплави во долината на Sulm (особено во 1970 година). Поради тоа беше донесена одлука за изградба на брана за спречување на поплави. Мерката не е само превентивна, туку директен одговор на повторувачки штети од поплави кои влијаат на заедниците и главните работодавачи во регионот, каде што, како што се известува, се дискутирало за преместување на локации. Таква структура бара честа операција, поради што се спроведува редовен и периодичен длабински безбедносен преглед. Операторот изведува периодични безбедносни прегледи според барањата за брани и структури за задржување на поплави; за оваа цел, резервоарот се испразнува целосно, се прегледуваат бранот и придружните структури, и се изведуваат потребни реновирања (најново во 2020/21 година), вклучувајќи привремени затворања на езерската област за работа и безбедност на јавноста.

Цел и целни групи

Оваа одлука директно влијаеше на многу целни групи, како што се жителите и бизнисите кои повеќе не беа изложени на опасност од поплави. Покрај тоа, се однесува на енергетските компании кои можат да обезбедат обновлива енергија за регионот, со што се намалуваат емисиите на CO₂ од единиците за согорување. Главните цели на проектот се пред сè намалување на ризиците од поплави преку ублажување на пиковите на проток. Исто така, се обезбедува заштита на инфраструктурата, имотот и работните места во долината (отпорност на локацијата/индустријата). Истовремено, се обезбедува законска усогласеност на безбедноста на брана преку периодични длабински прегледи и одржување.

Влијание и постигнувања

Продолжената операција и преглед на брана обезбеди долгорочно подобрување на заштитата од поплави во сливот на Sulm и намали штети за време на интензивни дождови. Дополнително, донесе економски придобивки преку намалени прекини во производството предизвикани од поплави и зголемена безбедност на локацијата за работодавачите. Прегледите и реновирањата исто така вклучуваат еколошки придружни

мерки (на пример, пренаселување на риби), како што е потребно. Комбинацијата на операција, преглед и реновирање е пренослива на други сливови со слични брани/HRB, под услов да постои соодветно управување (на пример, водна асоцијација), финансирање и планирање на еколошки придружни мерки со јасна јавна комуникација.

Стратегија за климатска неутралност на Општина Таураге до 2030 година

Оваа долгорочна стратегија ја опишува патеката на Општина Таураге кон климатска неутралност до 2030 година. Стратегијата вклучува акционен план и инвестиционен патоказ за клучните сектори (транспорт, енергија, отпад, земјоделство и користење на земјиштето). Вклучени се и технички мерки (на пример, развој на обновлива енергија) и социјални иновации. Воведена е модел на партиципативно управување за координација на засегнатите страни и обезбедување транспарентно спроведување.

Цел и целни групи

Стратегијата е насочена кон широк спектар на засегнати страни во општината, вклучувајќи жители, општински власти, бизниси (особено во енергетика, транспорт и земјоделство), институции и невладини организации. Посебно внимание се посветува на вклучување на младите, социјално ранливите групи и жители заинтересирани за климатски активности. Политиката исто така има за цел да ги вклучи претставниците на националните министерства и давателите на јавни услуги, обезбедувајќи соработка на повеќе нивоа.

Главната цел на стратегијата е постигнување климатска неутралност во Општина Таураге до 2030 година. Таа се справува со клучните еколошки предизвици, како високите емисии на стакленички гасови од транспорт, потрошувачка на енергија и управување со отпад. Исто така, ја адресира структурната проблематика, како ограничени финансиски ресурси, технолошки празнини и недостаток на експертиза во климатското планирање, преку воведување иновации во управувањето, подобрување на институционалниот капацитет и зголемување на климатската писменост на заедницата.

Влијание и постигнувања

Иако стратегијата е сè уште во рана фаза на спроведување, се очекува значително намалување на емисиите на стакленички гасови — до 85% до 2030 година. Стратегијата е високо пренослива на други литвански општини и региони на ЕУ кои имаат за цел климатска неутралност. Нејзината интеграција со пошироки стратешки рамки, вклучувајќи го Националниот план за енергија и климатски акции и Европскиот Зелен Договор, овозможува усогласеност со механизми за финансирање и регулативи. Партиципативниот и модуларен дизајн на стратегијата — комбинирање на технолошки иновации со социјално вклучување — ја прави погодна за репликација и во урбани, и во мешани рурално-урбани контексти.

Паметно купување и храна

Прво во Аттика за рециклирање	
Општината Метаморфоси лансираше иновативна и сеопфатна политика за рециклирање „Прво во Аттика за рециклирање“, која има за цел да го промовира масовното и индивидуално рециклирање кај граѓаните. Политиката промовира рециклирање на хартија, пластика и алуминиум. Дополнително, ја охрабрува рециклирањето на користени масла и компостирањето, особено на отворените пазари во општината, преку употреба на посебни контејнери за рециклирање.	
Цел и целни групи Иницијативата е поддржана од различни општински сектори и граѓански организации кои се фокусираат на животната средина и рециклирањето. Главната целна група се жителите на општината, а вторично – производителите на храна кои продаваат производи на пазарите. Политиката се справува со зголемувањето на волуменот на отпад што завршува на депонии, загадувањето на воздухот, водата и почвата, како и со расипувањето на храна. Целите се намалување на отпадот, особено на користени масла и храна, подобрување на рециклирањето на отпадот и подобрување на компостирањето на биолошкиот отпад. Дополнително, целта е едукација на граѓаните за позитивните ефекти од рециклирањето.	
Влијание и постигнувања Очекувано е политиката да го намали производството на отпад во општината, да ги подобри стапките на рециклирање за повеќе од 70%, да го зголеми компостирањето, особено на отворените пазари, и да го намали расипувањето на храна. Дополнително, политиката ќе ги подобри стандардите на живеење во општината. Слични политики можат да се применат во многу општини во урбаните области кои треба да го намалат отпадот и да ја подобрат неговата обработка. Политиката може да се прилагоди според потребите на секоја општина, но е потребен пристап од горе надолу од страна на централната власт.	

Управување со отпад, рециклирање и повторна употреба

Управување со отпад и циркуларна економија во Осткамп	
Општина Осткамп спроведува амбициозна политика за управување со отпад и одржливост со фокус на намалување на отпадот, контрола на губрето, заеднички транспорт, управување со вода и соработка помеѓу земјоделството и природата. Најважните мерки вклучуваат: премин од кеси за остаточен отпад кон контејнери, меѓуопштинска соработка за рециклирачки паркови, поставување садови за цигарети на настани, воведување на заеднички автомобили и велосипеди, како и агро-еколошки иницијативи (на пр., огради, појаси на култивација и контрола на ерозија). Политиката	

има за цел намалување на остаточниот отпад до максимум 90 кг по жител до 2030 година, борејќи се против илегално фрлање отпад, ѓубре и особено цигаретни отпадоци. Исто така, се стреми кон подобрување на управувањето со вода и буферирање на градежни локации. На крај, се обединуваат интересите на земјоделството и природата преку консултации и агро-еколошки мерки, како и создавање на поддршка и свест преку образование и учество.

Цел и целни групи

Политиката е насочена кон сите жители на Осткамп, особено кон станови со повеќе семејства, организатори на настани и посетители во просториите за пушење, како и кон училиштата за зголемување на едукацијата и промена на однесувањето преку подигање на свеста.

Влијание и постигнувања

Политиката успеа да го намали производството на остаточен отпад на околу 131 кг по жител, со воведување на контејнери. Во однос на управувањето со вода и односите земјоделство-природа, ефектите се сè уште ограничени. Исто така, е забележано видливо намалување на цигаретните отпадоци за време на настаните по воведувањето на садови за цигарети. Политиката постигна и вклучување на училиштата и децата во едукација за отпад, како и зголемено користење на заеднички автомобили и велосипеди, особено во станови со повеќе семејства. Меѓуопштинскиот систем за рециклирање лесно може да се прошири на други општини. Моделот со садови за цигарети и соработка со организаторите може да се примени на повеќе настани. Проектите за управување со вода можат да црпат инспирација од меѓународни примери, како оние во Холандија. Консултациите помеѓу земјоделството и природата можат да послужат како модел за други општини каде постојат конфликти помеѓу земјоделството и екологијата. Вкупно, политиката е високо пренослива и со голема шанса за успех.

Нула отпад на Скирос

Врз основа на примерот на островот Тилос, општината Скирос планира да спроведе план „Нула отпад“ за да се осигура дека поголемиот дел од отпадот се повторно користи или рециклира, а неразградливиот и нерестирачкиот отпад се минимизира. Главни целни групи се жителите на островот и туристите кои го посетуваат. Политиката се бори со големиот проблем со управување со отпад на островот, проблем кој го имаат повеќето острови во Грција.

Цел и целни групи

Целите се намалување на отпадот, особено на неразградливиот и нерестирачкиот отпад, подобрување на рециклирањето и повторната употреба на отпадот и подобрување на компостирањето на биоразградливиот отпад. Преку овие мерки, општината ќе може да го заштити природното опкружување на островот.

Влијание и постигнувања

Се очекува намалување на производството на отпад и подобрување на стапките на рециклирање (85–90% од отпадот) во следните години. Исто така, ќе се подобрат стапките

на компостирање, особено од ресторани и туристички претпријатија кои работат на островот. Општината се стреми да го намали оптоварувањето на инфраструктурата за управување со отпад за време на туристичката сезона. Политики како оваа можат да се применат и во други области, особено на острови или мали туристички дестинации кои имаат потреба од решенија за управување со отпадот и заштита на природното опкружување.

Вклучување на невработени лица во заеднички зелени области

Општина Термини Имезе создаде мрежа за соработка со локалната самоуправа за вработување за да ги вклучи невработените кои чекаат работа во активности за заедницата, со посебен фокус на зелени и социјални активности.

Цел и целни групи

Главни целни групи се директни – невработени граѓани кои можат да имаат корист од политиката, и индиректни – градот како целина. Политиката има за цел да ги подобри области на градот кои инаку би останале запоставени и да обезбеди услуги кои претходно не постоеле поради недостаток на кадар и финансии. Исто така, се нудат можности за невработените да ги развијат своите вештини или да ја зголемат мотивацијата.

Влијание и постигнувања

Политиката докажа ефективност во градот. Неколку зелени површини беа обновени, јавните простори станаа почисти, а се воведоа нови услуги, како чувари на деца по училиште за работни родители. Некои учесници подоцна се вработија во полето во кое работеа или повторно ги открија личните страсти. Иницијативата може да се примени и во други општини во Европа, вклучувајќи повеќе невработени за подобрување на покриеноста и поддршката за градот. Таквите иницијативи можат да ја намалат потрошувачката на енергија преку инсталација на енергетски ефикасно осветлување (LED, соларно осветлување, автоматски сензори) при обновување на запоставени места.

Политики за селектирање на отпад

Општина Самбука воспостави комплексен систем на активности за поттикнување на селектирање на отпад кај граѓаните, вклучувајќи информативни кампањи и награди според нивната посветеност.

Aim and target groups

Главна цел е да се поттикнат граѓаните, кои се главна целна група, да постигнат највисоко ниво на селектирање на отпадот. До 2025 година постигнат е 85,7% селектиран отпад, истовремено зголемувајќи ја вклученоста на граѓаните во собирање на отпад и намалувајќи трошоци за јавната власт.

Влијание и постигнувања

Овој пристап намали загадувањето, енергетската потрошувачка и јаглеродниот отпечаток на општината, бидејќи граѓанското учество го намали користењето на механизација за

собирање отпад. Стратегијата може да се примени во други градови и општини. Општина Самбука има цел да достигне 90% селектирање на отпад.

Green Cities Action Plan – SW-4: Надградба на инфраструктурата за отпад

Документот претставува Акциски план за зелениот град (GCAP) за Скопје, Северна Македонија, кој опфаќа целосна модернизација на системот за собирање и обработка на отпад во периодот 2023–2035. Планирани се мерки за управување со отпад, подобрување на енергетската ефикасност на јавни згради, урбан транспорт, водоснабдување и канализација, како и намалување на локално загадување. Целта е зголемување на енергетската и ресурсната ефикасност и поддршка на прилагодување кон климатските промени. Планот е изработен со силна поддршка од градоначалникот и администрацијата како дел од учеството на Скопје во програмата EBRD Green Cities.

Цел и целни групи

Целни групи се: градските власти и администрација за донесување одлуки и имплементација на политики, меѓународни партнери, донатори и локални жители (над 500.000 лица), ранливи групи и идни генерации кои ќе имаат корист од чист воздух, вода, почва и подобрена урбана инфраструктура. Главни цели се подобрување на квалитетот на воздухот, намалување на загадувањето, енергетска и ресурсна ефикасност и зголемување на отпорноста на климатските промени. Политиката опфаќа инфраструктурни надградби, зелени инвестиции и реформи за периодот 2023–2035, усогласени со стандардите на ЕУ.

Влијание и постигнувања

Проектирани се намалувања на PM_{10} и $PM_{2.5}$ за 30–50% преку почист транспорт, енергетски ефикасни згради и подобрени системи за отпад. Инвестицијата од 25 милиони евра во инфраструктура за отпад (селектирање, рециклирање, waste-to-energy) значително ќе го намали депонирањето и илегалното фрлање отпад. GCAP ја подобрува отпорноста на поплави и адаптацијата на климата за над 500.000 жители, особено ранливите групи, и отвора можности за зелени работни места и инвестиции. Политиката ја поддржува усогласеноста со стандардите на ЕУ и ја зајакнува долгорочната одржливост на градот.

Активен транспорт и мобилност

План за одржлив урбан транспорт на Скопје

Планот за одржлив систем на транспорт (SUMP) беше усвоен од Советот на Град Скопје во 2011 година. Планот е развиен со главна цел да понуди долгорочна стратегија за одржлива урбана мобилност, која ќе ги адресира растечките предизвици со кои се соочуваат жителите и засегнатите страни, како и потребата од подобри локални транспортни услуги. Планот се фокусираше на намалување на сообраќајниот метеж во

градот преку поттикнување на премин кон јавен транспорт и немоторизирани форми на движење, како што се возење велосипед и пешачење, вклучително и подигање на јавната свест за придобивките од колективниот транспорт. Исто така, се предвидуваше подобрување на управувањето со сообраќајот, зголемување на поврзаноста и пристапот до алтернативни начини на транспорт. Усвојувањето на планот претставуваше значителен чекор напред, бидејќи го промовираше широкото учество на засегнатите страни и ја постави основата за поинклузивно и стратешко креирање транспортни политики.

Цел и целни групи

Главни корисници и целни групи на SUMP беа жителите на Скопје и периферните подрачја, како и секојдневните патници, велосипедисти, корисници на приватни автомобили, оператори и вработени во јавниот превоз, локални бизниси и ранливи групи како што се децата и лицата со посебни потреби. Главната цел на планот беше влијание врз транспортното однесување на граѓаните, преку намалување на зависноста од автомобили и понуда на почист, побезбеден, поефикасен и подостапен модел на урбана мобилност. Планот опфати конкретни мерки насочени кон подобрување на јавниот транспорт, како и кон развој на инфраструктурата за пешаци и велосипедисти. Дополнително, беше насочен кон поттикнување одржлив пристап до локации со историска и културна вредност, справување со метежот, загадувањето на воздухот и инфраструктурните предизвици како што се ограничен паркинг-простор и неконтролирано паркирање.

Влијание и постигнувања

Овој план претставува прв документ за одржлив урбан транспорт во земјата, развиен со високо ниво на вклученост на засегнатите страни — што го означи почетокот на партиципативно планирање и донесување одлуки во локалната мобилност. Процесот вклучи вработени од релевантни оддели во локалната самоуправа (особено од Одделението за транспорт), како и професионални здруженија и невладини организации, кои активно учествуваа во изработката на финалната верзија на документот. SUMP покажа силен потенцијал за поширока примена во други градови и земји што се соочуваат со слични предизвици во урбаната мобилност. Клучната предност на документот лежи во неговата практична и адаптабилна рамка, која се фокусира на: подобрување на јавниот транспорт, промоција на пешачење и возење велосипед, регулирање на паркирањето, намалување на загадувањето на воздухот, и активно вклучување на граѓаните и засегнатите страни во процесот на донесување одлуки. Со текот на времето, SUMP прерасна од локална политика во национална и регионална референтна точка за планирање на одржлива мобилност.

Намалување на нашиот (дигитален) јаглероден отпечаток

Отпорно Скопје: Ширење за одржливост, иновации и климатски промени

Зелениот катастар претставува регистар базиран на ГИС-систем (географски информациски систем), кој содржи податоци за сите јавни дрвја, грмушки и зелени коридори во Скопје. Системот вклучува информации за видот, висината, здравствената состојба, географските координати и површинската покриеност на зеленилото. Реализиран е во неколку фази и служи како алатка за планирање зелени коридори, следење на животната средина, климатска отпорност и управување со урбаното зеленило. Катастарот ја поддржува целта на **Планот за зелени градови (GCAP)** – ублажување на урбаните топлотни острови, намалување на аерозагадувањето, зачувување на биодиверзитетот и поддршка на процесот на урбано планирање.

Цели и целни групи

Зелениот катастар е насочен кон градската администрација, урбанистите, јавните претпријатија и професионалците од областа на животната средина, овозможувајќи им попрецизно планирање и управување со урбаното зеленило. Крајни корисници се граѓаните на Скопје – кои добиваат почист воздух, повеќе зелени површини и намалени урбани температури – како и локалните заедници и идните генерации кои ќе имаат корист од поголема одржливост и климатска отпорност на градот. Главната цел на Зелениот катастар е систематско мапирање, следење и управување со целото урбано зеленило во Скопје за поддршка на одржливото урбано планирање, подобрување на квалитетот на животната средина и јакнење на климатската отпорност.

Влијание и постигнувања

Со Зелениот катастар, Град Скопје успеа да евидентира и следи десетици илјади дрвја и зелени површини, што овозможува поголема транспарентност и планирање засновано на податоци. Тоа придонесува за зачувување и проширување на зелените површини, намалување на аерозагадувањето и ублажување на ефектот од урбаните топлотни острови. Катастарот ги зајакнува напорите за климатска адаптација, овозможува поодржлива инфраструктура и зголемува јавна одговорност во заштитата на урбаното зеленило. Политиката има голем потенцијал за поширока примена. На национално ниво може да послужи како модел за други градови за подобро управување со зелените површини, во согласност со Законот за урбано зеленило. На регионално ниво, системот е усогласен со стандардите на ЕУ за урбано озеленување и може да се применува во други градови на Западен Балкан преку иницијативи како Зелената агенда за Западен Балкан или Пактот на градоначалници. Со својот нискобуџетен и лесно проширлив ГИС-систем, оваа иницијатива придонесува кон намалување на јаглеродниот отпечаток, особено урбаниот и еколошкиот.

План за подобрување на квалитетот на воздухот во Скопската агломерација

Овој план, финансиран од ЕУ (IPA), е стратешки и оперативен документ развиен во 2017 година од Град Скопје, Министерството за животна средина, Финскиот метеоролошки институт, Австриската агенција за животна средина и компанијата Technolab. Планот комбинира низа мерки како што се законски обврски, научни анализи на изворите на загадување, реално време мониторинг, вклучување на јавноста и финансиски стимули. Главната цел е да се создаде стратегија за намалување на загадувањето на воздухот во

Скопје и околните општини, преку проценка на квалитетот на воздухот врз основа на националните прописи и податоци од седум мониторинг станици во регионот.
Цели и целни групи
Планот им користи на сите жители на Скопскиот регион, особено на ранливите групи – деца, стари лица и пациенти со респираторни или кардиоваскуларни заболувања. Дополнително, ги опфаќа транспортните компании, јавните институции, домаќинствата и индустриите во регионот. Главната цел е подобрување на квалитетот на воздухот и заштита на здравјето на луѓето и животната средина, во согласност со националното законодавство. Планот ги адресира главните извори на загадување, особено затоплувањето на домаќинствата, преку замена на застарени уреди за греење, ограничување на горењето дрва и промовирање на енергетски ефикасни решенија.
Влијание и постигнувања
Како резултат на политиката и нејзините мерки: се инсталираа и интегрираа станици за мерење на воздухот, се воведени субвенции за еко-грење, чистење оџаци и зелен транспорт, воспоставена е пракса на годишно известување до Градскиот совет и Министерството за животна средина. Овој план претставува добар пример што веќе го следат и други општини, како Тетово, Битола и Охрид.

План за озеленување на градот Таураге	
Планот за озеленување на Таураге претставува стратешки документ за зголемување на зелените површини во градот. Тој обезбедува анализа на постојната зелена инфраструктура, идентификува проблематични и приоритетни зони за интервенција и предлага конкретни активности за подобрување на еколошкиот квалитет, климатската отпорност и пристапот на граѓаните до природата. Планот ја поддржува долгорочната урбана одржливост преку решенија засновани на природата и има за цел системски и инклузивен пристап во интегрирањето на зеленилото во урбаниот развој.	
Цели и целни групи	
Главни корисници се жителите на Таураге, вклучувајќи ги ранливите групи – деца, стари лица и лица со здравствени проблеми. Клучни чинители се урбанистите, експертите за животна средина и локалните јавни служби, заедно со идните генерации кои ќе имаат корист од поотпорна и поодржлива урбана средина. Главната цел е јакнење на урбаната отпорност на климатските промени преку проширување и подобрување на зелената инфраструктура. Политиката се фокусира на ефектите од урбаните топлотни острови, квалитетот на воздухот, загубата на биодиверзитет и недоволниот пристап до зелени површини.	
Влијание и постигнувања	
Со целосна имплементација, планот очекува да го зголеми зеленилото во градот за 10%, да ги намали негативните ефекти од топлотните бранови, да го подобри квалитетот на воздухот и почвата, да ја поддржи биолошката разновидност. Долгорочните ефекти вклучуваат зголемено складирање на јаглерод, поголемо задоволство кај граѓаните и посилна урбана одржливост – што директно води кон намалување на јаглеродниот отпечаток и поеколошка иднина. Методологијата може да биде прилагодена и од други	

општини со слични предизвици, а нејзиниот акцент на партиципативно планирање и просторна еднаквост ја прави силен пример за градови што тежнеат кон одржлив урбан развој и климатска неутралност.

Научени лекции

Политиките опишани во овој документ можат да се категоризираат на различни начини. Повеќето од нив не служат само за една цел, туку покриваат неколку од макро-подрачјата наведени во публикацијата. Она што е особено важно да се извлече како поука од истражените политики е следното:

- **Политиките вклучуваат различни чинители и граѓани.** Мулти-стекхолдерското учество е клучно за постигнување на целите на политиките и за развој на потребната еколошка свест во заедницата.
- **Иновацијата во имплементацијата има значајна улога,** како во однос на постигнатите резултати, така и во поглед на инклузивноста. Политики што вклучуваат социјални иновации често постигнуваат подобри резултати и повисоко ниво на јавна вклученост.
- **За една политика да биде реплицибилна,** таа мора да има јасно дефинирани цели и мерливи индикатори. Примери како „Планот за одржлив урбан транспорт на Скопје“ покажуваат како една локална политика може да прерасне во национална, притоа задржувајќи ја својата ефективност и остварувајќи клучни цели.
- **Еколошките политики мора да имаат и социјална димензија.** Освен ангажманот на граѓаните, политиките треба да носат и едукативна вредност за корисниците и конкретна социјална придобивка за да бидат целосно успешни.

Резултати од консултациите со креаторите на политики

Овој дел содржи анализа на дискусиите што беа спроведени со различни засегнати страни во процесот на изработка на публикацијата. Консултациите се однесуваат на политиките анализирани во претходното поглавје, начинот на нивна имплементација и реакциите што ги предизвикаа во јавноста.

Во консултациите учествуваа градоначалници, претставници на општини, имплементатори на политики, раководители на оддели и проектни супервизори.

Целта на овој дел е корисниците на публикацијата да добијат подобро разбирање за:

- Начинот на кој е обезбедена поддршка и јавна видливост на политиките;
- Проблемите и отпорите што се појавиле во процесот на нивна реализација;
- Влијанието на политиките и потребите за нивно понатамошно унапредување.

Поддршка и видливост

Консултациите со засегнатите страни дадоа интересни сознанија за начините на кои тие се обидуваат да ја зголемат јавната видливост и поддршката за своите политики. Без активно учество на граѓаните, еколошките политики немаат реална шанса за успех. Многу од интервјуираните учесници споменаа користење на информативни кампањи и дистрибуција на печатени материјали кои подоцна можат да се рециклираат. Информативните флаери можат да обезбедат информации до корисниците и да стигнат до јавноста преку достава до домаќинствата или дистрибуција на јавни простори како пазари и трговски улици. Еден од засегнатите страни истакна дека кога станува збор за компостирање или управување со отпад, е позитивен гест да се испрати комплет канти за отпад заедно со флаерот, како мотивација за граѓаните. Кампањите од врата до врата исто така покажале позитивни резултати, иако е потребен доволен кадар, што често е ограничено во помалите општини.

Дополнително, настани кои го зголемуваат јавниот ангажман се еден од најчестите начини за добивање видливост. Многу учесници споменаа дека редовното учество на еколошки настани или организирање на настани на клучни датуми како Светскиот ден на животната средина, ја зголемуваат видливоста на политиките и нивните цели. На овие настани често се вклучуваат кратки теоретски сегменти кои предизвикуваат дискусии, следени со отворени разговори за решавање проблеми, што ја одржува јавната ангажираност висока. Исто така, отворањето и затворањето на настаните за означување на почетокот и крајот на развојот на стратегијата, како и настаните за време на имплементацијата за прикажување на постигнатото, ја зголемуваат видливоста, препознавањето и привлекуваат нови поддржувачи. Интервјуираните истакнаа дека настаните треба да имаат повеќе заеднички карактер, а не класичен изолиран формат, кој често ја намалува подготвеноста на јавноста да прифати промена. Активности на заедницата, како дистрибуција на компост на пазари за да се покажат конкретните придобивки од рециклирањето, или посети на училишта за едукација и ангажирање на деца во одржливи практики, ја менуваат нарацијата и го подобруваат исходот на политиките.

Посетите на училишта и вклучувањето на едукативни протоколи, обезбедени од НВО, можат значително да го зголемат јавниот прифат и поддршката на еколошките политики. Едукацијата на помладите генерации за одржливи практики од рана возраст ја зголемува јавната поддршка. Општините сами немаат доволна капацитет за вакви активности, поради ограничен кадар, па ангажманот на НВО кои дејствуваат во полето на едукација и животна средина е корисен за зголемување на видливоста и поддршката на зелените политики.

Проблеми и отпор

Политиките за заштита на животната средина често бараат од граѓаните да ги променат штетните навики и/или да усвојат нови навики во секојдневниот живот. Иако овие промени

се насочени кон подобрување на квалитетот на живот и одржливост, тие понекогаш предизвикуваат реакции кои создаваат пречки во имплементацијата.

Меѓу главните проблеми со кои се соочуваат носителите на политики се недостаток на капацитет и ограничувања во спроведувањето. Општините, особено во помали рурални области, често немаат доволно технички, финансиски и човечки ресурси за да ги спроведат зелените политики. Проблемот е највидлив во области каде што продолжува нелегално горење на отпад, користење на неовластени депонии и распространети несоодветни септички системи. И покрај напорите, овие предизвици се тешки за решавање и бараат поддршка од централната власт, особено финансиска, која влијае на сите други аспекти.

Отпорот е чест кога предложените мерки влијаат на економските интереси и секојдневните навики. Најчестите промени кои граѓаните треба да ги прифатат се поврзани со сортирање на отпад, компостирање или зголемување на стапките за управување со отпад. Овие промени бараат време и едукација, па отпорот често се јавува индиректно – преку ниско почитување на правилата, наместо директна отфрлување. На пример, при воведување на компостирање, материјалите честопати завршувале во погрешни контејнери.

Отпорот е најчесто резултат на недоволна комуникација меѓу властите и граѓаните. Иако засегнатите страни се обидуваат да ја зголемат видливоста и поддршката со своите акции, тоа не е доволно или нема потребен ефект. Недовербата кон политиките често произлегува од претходни неуспеси или нетранспарентно спроведување. Прозрачноста и иницијативите кои ја подобруваат комуникацијата (како примерот со Таураге) ја зголемуваат довербата меѓу граѓаните и локалните власти.

Културната позадина на граѓаните е исто така клучен фактор. Многу од навиките на граѓаните, како неправилното одлагање на отпадот, можат да бидат длабоко вкоренети во културните обичаи. Повеќето засегнати страни се согласија дека се потребни едукативни програми кои ќе дадат насоки и ќе ги отстранат предрасудите и стереотипите.

Импакт и потреби

Според засегнатите страни, импактот на политиките се манифестира во различни области на секојдневниот живот. Политиките за заштита на животната средина можат да ја зголемат отпорноста на една област преку подобрување на инфраструктурата. Инвестиции во зелени површини, напуштени места и патна мрежа ја подобруваат околината и ги разјаснуваат одговорностите меѓу засегнатите страни.

Исто така, политиките кои ја намалуваат еколошката опасност, вклучително и плановите за затворање и ревитализација на нелегални депонии и еколошки проценки (на пример за компостирање во Скопје или Метаморфоси), ја решаваат итната потреба од управување со отпад и контрола на загадувањето.

Импактот се гледа и во ангажманот на граѓаните. Иако нивното вклучување често се соочува со отпор, тоа останува еден од најважните цели на политиките. Учесниците споделија дека мотивацијата преку ваучери за млади, еко-поинти и даночни олеснувања ја зголемувае активноста на граѓаните во сортирање на отпад и поддршка на еколошките политики. Локални иницијативи, како дистрибуција на кеси за рециклирање, инсталација на автоматски машини за враќање на отпад и едукација во училишта, ја зајакнуваат секојдневната практика на рециклирање.

Некои политики имале и образовен ефект, зајакнувајќи еколошката свест и социјалната инклузивност. Политиките реализирани преку јавни услуги (PUC), како во Термини, помогнаа на невработени граѓани да ги развијат своите вештини и да се подготват за вработување.

Стратешко планирање и соработка меѓу различни општини и засегнати страни ја зголемува ефикасноста и влијанието на политиките. Заеднички проекти ја зајакнуваат соработката и реплицирањето на успешни политики. Долгорочното планирање, како плановите за климатска неутралност во Taupape или Zero Waste политиката на Скирос, обезбедува инфраструктура и алатки за одржливост.

Резултати од консултациите со локалните еколошки комисии

Оваа глава ја анализира дискусијата со локалните еколошки комисии во партнерските земји за време на изработката на буклетот. Консултациите се однесуваат на анализираниите политики и перцепцијата на локалните комисии. Комисиите се составени од организации кои промовираат еколошки активности, како и граѓани (активни и неактивни) кои се спремни да се вклучат. Дискусиите се одржаа во форма на работни групи (roundtables), со најмалку 5 учесници по група и вкупно 98 учесници. Истите се фокусираа на:

- Свесност за политиките и нивниот ефект;
- Проблеми и отпор од локалната заедница;
- Вклучување на локалната заедница во процесот на донесување одлуки;
- Реплицирање на политиките и понатамошни потреби.

Учесниците преку дијалог, презентации и рефлексии ги анализираа политиките и идентификуваа потребите за нивен понатамошен развој. Локалните комисии се клучни за зајакнување на учеството на граѓаните во донесувањето одлуки.

Свесност за политиките

Свесноста на граѓаните за политиките е од исклучително значење, особено за еколошките политики. Без граѓани, не е можно да се постигне значаен успех. За време на работните групи, учесниците од локалните комисии пријавија дека биле свесни за дел од политиките. На пример, за HRB сите учесници беа информирани бидејќи биле засегнати од поплави и беа задоволни што иницијативата ја штити инфраструктурата и населбите.

Во други случаи, тие немале јасна слика на почетокот, но преку дискусијата сфатиле дека се запознаени со политиката и ја сметале за добра можност за учење и разбирање на резултатите. Информациите најчесто доаѓале од медиуми, кои, како што беше спомнато, често не обезбедуваат целосни информации, па граѓаните немаат целосно разбирање за предизвиците и импактот.

Во некои случаи, свесноста беше ограничена на видливи активности на заедницата, без познавање на влијанието на политиката. Видењето резултати како почисти соседства, подобро управување со отпад или подобрување на јавни простори, беше лесно мерливо. Учесниците скоро универзално се согласиле дека политики кои се насочени кон одржлив живот и заштита на животната средина се важни за одржливата иднина на градот, но позитивниот ефект зависи од правилна имплементација, што не е можно без вклучување на граѓаните.

Во дискусиите беше истакнато дека, иако политиките се привлечни во теорија, потребна е подобра комуникациска стратегија за да бидат ефективни. Исто така, важно е да се обезбеди едукација за засегнатите страни и граѓаните и да се следат активности за поттикнување на имплементацијата. Само обезбедување информации онлајн не е доволно, па затоа властите треба да ги објаснуваат политиките преку директен контакт со граѓаните и да ги дизајнираат на начин кој им помага, а не ги казнува.

Проблеми и отпор

Локалните еколошки комисии за време на работните групи дискутираа за проблемите кои можат да произлезат од политиките и за можниот отпор при нивната имплементација. Најчесто споделените загрижености се поврзани со финансиските аспекти на политиките. Многу учесници изразија незадоволство поради зголемување на еколошките даноци и трошоци кои несразмерно ги оптоваруваат руралните жители. Ова исто така е поврзано со довербата на граѓаните во своите општини. Учесниците истакнаа дека често чувствуваат дека нивниот глас не се слуша, наведувајќи примери како сечење дрвја во области со недостаток на зелени површини, намалена употреба на електрични возила што би го намалило CO₂ или недоволно практикување на рециклирање без соодветни информации и едукација за граѓаните. Ова може да доведе до апатија или пасивен отпор, кој во некои случаи се претвора во непочитување на мерките поради уверување дека ништо нема да се промени или затоа што силно се противат на нив.

Проблеми можат да произлезат и од лошо управување со политиките, особено при обид за имплементација на мала политика на голема скала без претходни потребни чекори. Како што некои учесници истакнаа, ова може да доведе до отпор и во рамки на самата власт поради недостиг на кадар, и кај граѓаните кои сметаат дека инвестицијата не дава резултати. Типичен пример е отпорот кон политики за зелен транспорт – кога тие не се доволни, не се редовни или не се модерни, сопствениците на автомобили ги избегнуваат. Отпор може да произлезе и од непознавање кај граѓаните. Многу жители не се свесни како правилно да го одложуваат отпадот, кои контејнери се за кој материјал и како функционира рециклирањето. Овие празнини во знаењето создаваат скепса и го поткопуваат спроведувањето на политиките.

Истовремено, ниската еколошка култура во некои области делува како противтежа на политиките за заштита на животната средина. Како што беше истакнато на работните групи, поради недостаток на еколошка култура, некои политички актери не преземаат заштитни мерки поради страв дека ќе изгубат гласови. За надминување на ваквите реакции, според локалните еколошки комисии, потребна е стратегија која се фокусира на комуникација – да

се осигура дека политиките се јасни, и на едукација преку јавни институции во соработка со ЦСО, за да се намалат празнините во знаењето меѓу граѓаните.

Вклучување на локалната заедница во процесот на донесување одлуки

Вклучувањето на локалната заедница во процесот на донесување одлуки е од клучно значење за успешна имплементација на политиката. За да се постигне потребното учество, учесниците се согласија дека е потребен поблизок контакт меѓу општините и граѓаните. Општинските власти треба да доаѓаат во редовен контакт со јавноста – преку организирање настани на плоштади и во социјални простори или посетување јавни места како пазари – а не само за време на изборни периоди.

Постоечките мрежи, како културни клубови, локални здруженија, младински групи и ЦСО, треба да имаат поактивна улога во консултациите, дисеминацијата и обезбедување повратни информации, бидејќи тие се постојано блиску до граѓаните.

Структурирани комуникациски стратегии се клучни. Информациите мора да стигнуваат до граѓаните целосно и разбирливо. Со целосни информации, граѓаните ќе можат да бидат поактивни и свесни за случувањата во својата околина. Потребни се и инвестиции во едукација и подигање на свеста – воведување на еколошки теми во училишта и културни центри, како и заеднички активности со ЦСО кои се фокусираат на соседствата, со цел создавање чувство на ангажираност и овластување кај возрасните и децата.

Прозрачност во целиот процес е од суштинско значење. Властите треба да ја стекнат довербата на граѓаните за да ги вклучат во процесот. Јасни и практични совети за домаќинствата, комбинирани со едноставни објаснувања за политиките, можат да го намалат конфузијата и да го зголемат интересот на граѓаните. Механизми за награди и стимули, како намалени комунални давачки или директно вклучување во нови програми на општината, можат да создадат услови за поголемо учество.

Групите се согласија дека континуиран дијалог е клучен за вклученоста на јавноста. Од друга страна, граѓаните носат одговорност да бидат активни. Некои учесници истакнаа дека понекогаш треба да се воведат и обврски за граѓаните да усвојат зелени практики, во спротивно нема да се придржуваат. Поддршката на локални групи за активирање на граѓанското учество е клучна за промена и зголемување на ангажманот на граѓаните.

Реплицирање на политиките и идни потреби

Политиките дискутирани во рамки на проектот се сметаат за потенцијално реплицибилни во други региони. Особено се применливи оние кои се фокусираат на суши, поплави или управување со отпад. Сепак, учесниците истакнаа дека реплицирањето зависи од локалните услови – големината на општината, расположливиот кадар и особено финансиските ресурси се клучни фактори за успешна имплементација. За да биде успешен

имплементаторот на политика, овие фактори, како и локалната заедница, мора да се земат сериозно предвид.

Понатаму, учесниците сметаат дека треба да постојат исклучоци во имплементацијата на одредени политики кога тоа е неопходно за да не се загуши локалната заедница. Ова бара координација меѓу соседните општини и можен ангажман на локални тела. Честото преклопување на надлежностите меѓу општинско и регионално ниво може да го отежне реплицирањето. Властите мора да имаат јасно дефинирани улоги за да не се создаде конфузија кај граѓаните.

Сите активности мора да бидат придружени со инвестиции во едукација на граѓаните и долгорочни планови за имплементација. Учесниците посочија дека е важна и поголема јавна вклученост и конкретни резултати на терен за градење доверба.

Препораки за ко-дизајнирани еколошки политики

Консултациите спроведени во рамки на проектот GEA открија голем потенцијал на еколошките политики, но и предизвиците со кои се соочуваат при нивната имплементација. Информациите собрани од консултациите со креаторите на политики и локалните еколошки комисии резултираа со неколку препораки за ко-дизајн на идните иницијативи за еколошки политики. Овие препораки имаат за цел, од една страна, да се справат со новите предизвици, а од друга страна, да ги поддржат општините и локалните заедници во заедничко развивање на политики кои се поинклузивни и одржливи. Врз основа на овие рамки, можат да се предложат следниве препораки и активности:

- **Интегрирање на стратегии за комуникација:** Пораките до граѓаните треба да бидат јасни, концизни и напишани на разбирлив јазик. Тие треба да се пренесуваат преку традиционални медиуми (новини, социјални мрежи) и преку локални организации како ЦСО, младински и културни клубови.
- **Вклучување на едукација и активности за подигање на свеста:** Интеграцијата на еколошки едукативни програми во училишта, културни центри и активности на соседствата ја зголемува свесноста кај граѓаните и создава долгорочна еколошка свест. Заедничките напори меѓу општините и ЦСО ги пополнуваат информациските празнини и ја намалуваат скептичноста, особено околу рециклирањето.
- **Механизми за учество на граѓаните:** Воведувањето на механизми како работни групи или редовни јавни состаноци ја зголемува учеството на граѓаните. Вклучувањето на граѓаните во развојот на политики и консултациите треба да се случи на почетокот од процесот, а не само по донесувањето на одлуките.
- **Дизајн на политики со социјална димензија:** Политиките кои комбинираат социјални придобивки (отворени работни места, развој на соседства, намалени комунални давачки) со одржливост и еколошки цели, се поприфатливи за граѓаните.

- **Прилагодување на локалниот контекст:** Општинските и регионалните власти треба да ги земат предвид големината, финансиските и човечките капацитети, како и специфичните еколошки предизвици на својот регион пред да преземат какви било акции, секогаш во соработка со ЦСО и граѓаните.
- **Соработка меѓу различни општини, региони и централната власт:** Препорачливо е да се воспостави соработка за да се избегнат преклопувања и непоследователност при имплементација на политики. Соработката меѓу националните актери и ЦСО може да донесе позитивни резултати и пристап до европски ресурси за одржлив развој на регионот.
- **Долгорочна одржливост на политиките:** Исклучително е важно политиките да имаат план за долгорочна одржливост. Инвестирањето во политики со видливи резултати на терен, кои обезбедуваат финансиски капацитет за имплементација надвор од изборните циклуси, носи подобри резултати и ја гради довербата меѓу властите и граѓаните.

Овие препораки имаат за цел да ја зајакнат ефективността, инклузивноста и одржливоста на еколошките политики, истовремено поттикнувајќи активно учество на граѓаните.

CUIABLU OÜ

THE JACITIRO

Co-funded by
the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them.

2022-1-IT02-KA220-ADU-000087270